

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

18^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1910

lets over keurteekens op oude penningen.

Penningen van edel metaal waren vroeger ('t is thans nog het geval) vrij van onderzoek naar het gehalte en werden dus niet gekeurd.

Gegoten en gegraveerde penningen zijn daar echter niet altijd vrij van geweest en er zijn stukken uit het laatst der 17e en uit de eerste helft der 18e eeuw, welke met onderscheiden merken zijn ingeslagen 1). Hierbij natuurlijk op te merken, dat de stukken, alleen met het merk van den maker gestempeld, niet onder gekeurde stukken te rekenen zijn. Het gold dan slechts als signatuur.

Zij zijn te onderscheiden : 1° in stukken met het teeken van den vervaardiger eens of tweemaal gemerkt ; 2° die waarbij naast het méesterteeiken een stedelijk merk voorkomt ; 3° waarbij naast de twee genoemde nog een jaarletter en soms een teeken, het gehalte aanduidende, zijn ingeslagen.

Wanneer nu de beteekenis dier merken bekend was, zou bepaald kunnen worden, waar, wanneer en door wien zulk een stuk vervaardigd was.

Hieraan ontbreekt echter nog veel. Zoo is uit de merken, voorkomende op den penning op 't overlijden van HESTER HARDENS, huisvrouw van JACOB STAATS VAN HOOGSTRATEN, niet veel af te leiden. Wat de figuur is in het eerste merk ? Of 10 de letters van den maker

N°. 2380.

Kon. Kabinet.

1) Bij de ordonnantie van 1751 voor het goud- en zilversmedengild binnen de stad Haarlem werd bepaald, dat voor een medaile 6 duiten teekenloon moest betaald worden.

zijn of dat het 10-pennings zilver beteekent? Het blijven voorloopig vragen.

(Onder de door mij verzamelde namen van Amsterdamsche goud- en zilversmeden komen voor JOHANNES OYENS, 1682-1736 en JACOBUS OYENS, gevonden in 1736).

Onder de stukken met één merk bevinden zich :

1°. Eengegraveerd 17e-eeuwsch draagteeken van de Buert van de morgeschans.

2°. Een gegraveerde gouden penning van 1581 den „Fendrich HID(de) SIBRANTS ter eren gefigureerd”, vermoedelijk door eenen Bolswarder meester.

3°. Een gegraveerd zilveren stuk met voorstelling van de H. Maagd ten voeten uit.

4°. Een gegraveerde zilveren penning op 't 25-jarig huwelijk van THEOD. VOSMAAR en MARIA EVERSINKEL, van 1749.

5°. Een ex. van den geslagen penning van JURRIAAN POOL op de inwijding van het nieuwe stadhuis te Amsterdam.

Of dit vogeltje nu het meester-teeken van dien graveur-zilversmid was, waag ik niet te beslissen, wel te veronderstellen.

6°. Ook op de werkstukken

 Kon. Kabinet.

 Verz. Friesch Genootschap.
Beschreven in de Bijdragen tot de Penningkunde van Friesland door Mr. J. DIRKS.

 Verz. A. O. VAN KERKWIJK.

 N°. 2913. Kon. Kabinet.

 Verz. A. O. VAN KERKWIJK.

van den koning der Nederlandsche penninggieters PIETER VAN ABBEELE, vindt men zijn meesterteeken

Op den nog overgebleven legger van het Amsterdamsche goud- en zilversmedengild (Gemeente-Archief Amsterdam) is dit teeken bij zijn naam ingeslagen.

Op zijne penningen echter, welke door zuiverheid van gieten uitmunten, komt ook dit teeken voor, waarmede o.a één der balen op de Vz. penning volbouwning van de Beurs te Amsterdam gemerkt is.

Werden met dit teeken de best geslaagde exemplaren gemerkt en tot hooger prijs verkocht?

Onder de stukken met tweemaal het meesterteeken vond ik:

1°. de door WOUTER MULLER vervaardigde stukken. Deze teekens zijn echter dikwijls zoo ondiep ingeslagen, dat men geneigd is er $2 \times$ „v L” uit te lezen, zooals bijv. op den gedreven penning op het overlijden van J. BOCHHOORN te Haarlem in 1667;

2°. den penning op het overlijden van Luitenant LOUIS SERRURIER te Breda in 1673;

Versch. nrs Kon. Kabinet

Verz S. WIGERSMA HZ.

Op den legger in het Amst. Gem. Archief

Verz. VAN SYPESTEIN.

N°. 1173. Kon. Kabinet

3°. den begrafenispenning van JOOST VAN DEN VONDEL van 1679. VAN LOON III, 283, 2.

Ditzelfde teeken, doch van grooter afmeting, werd door een Amsterdamschen meester gebruikt en vond ik op een zilveren avondmaalsbeker van 1609 bij de heeren S. ALBERGE & Zn. te 's-Gravenhage.

4°. den penning op het 3e eeuwfeest van de uitvinding der boekdrukkunst door G. MARSHOORN, 1740. Diens compleet meesterteeken was een hoorn, waarboven een ster.

Waarom tweemaal het meesterteeken werd opgeslagen? Ik vermoed ter aanduiding van 't fijn zilveragehalte.

Onder de 3de rubriek vallen:

1°. Een ruitvormig gegraveerd stuk.

2°. de penning op 't overlijden van DIONYSA DE VETH van 1683.

Van denzelfden maker bestaat een ovale zilveren penning van 1679 op den dood van MARTINUS VERHOORN, die voorkomt Cat. D. C. MEYER JR.,

Cat. TEYLER, blz. 55

Cat. TEYLER, blz. 105

N°. 1329 Kon Kabinet.

1) Ik verzuimde te noteeren, op welk stuk deze teekens voorkomen en waar het zich bevindt.

n°. 129, echter hierop alleen zijn meesterteeken. Ik meen in het ze merk „t leeuwjtje” een groote keurteeken van Rotterdam te herkennen. Het is echter vreemd, dat er dan niet vier teekens op voorkomen.

3°. de prijspenning voor het schijfschieten door de vrijwilligers te Arnhem, van 1705 door PIETER ENGELEN.

In 1664 werkte te Amsterdam een goudsmid PIETER ENGELEN, die ook omstreeks dien tijd in het Register van den Eedt op de nieuwe ordonantie der goud- en zilvermeden werd ingeschreven.

4°. de penning op 't overliden van PHILIPPUS VAN DER VLIET van 1708, van eenen Haagschen meester.

5°. de begrafenispenning van SOUTJEN ROEMERS van 1710, te Enkhuizen vervaardigd.

6°. de penning op 't overliden van JOHANNA PETRONELLA ENGELBREGT van 1718 ;

7°. de penning op 't 25-jarig huwelijk van FLORIS BONTEKONING en HESTER DE WEER, van 1722.

8°. de penning op 't 25-jarig huwelijk van JAN VAN MEEL en MARIA CATHERINA VAN SCHOONHOVEN van 1723.

N°. 2090
Kon. Kabinet.

N°. 2157.
Kon. Kabinet.

N°. 2230.
Kon. Kabinet.

N°. 2381.
Kon. Kabinet.

Cat. TEYLER, blz. 99.
N°. 2416 van het Kon.
Kabinet en bij Mr. J.
DE VRIES v. DOES-
BURGH.

„ „

Van den vervaardiger der laatste stukken zijn mij ook zeer aardige geheel met bloemornament overdekte vorkjes bekend. Ook op kinderspeelgoed komt zijn merk voor.

De met drie teekens gemerkte stukken waren :

1°. de penning op 't invorderen van het haardstedengeld te Amsterdam van 1668.

In TEYLER'S kabinet bevindt zich een kopie van dezen penning, waarop ook de stempelmerken in gravure voorkomen. De graveur heeft dus zeker naar de afbeelding bij VAN LOON II, 539, gewerkt en niet vermoed, welke dwaasheid hij beging.

2°. op 't overlijden van den predikant PETRUS VAN LEEUWEN van 1671, waar de gotische J jaarletter is en 't meester-teeken ontbreekt. Gegraveerd.

3°. ter gedachtenis van CORNELIS CHASTELIN, Ordinaris Raad van Nederlandsch-Indië, gegraveerd, te Batavia vervaardigd 1714.

4°. op 't overlijden van GILLES FRANKEN, eerstgeborene van GERARD FRANKEN, burgemeester van Dordrecht, goud, van 1719.

VAN LOON, II. 539.
waar de F als een
is afgebeeld
Meesterteeiken ont-
breekt.

N°. 1046.
Kon. Kabinet.

N°. 2329.
Kon. Kabinet.

Cat. TEYLER,
blz. 98,

Het stedelijk merk voor 't keuren van goud- en zilverwerk was te Dordrecht niet het stadswapen, doch, even als op de aldaar geslagen munten, een roosje.

5°. de gouden penning op 't overlijden van ALIDA DE ROOVERE, te Dordrecht, van 1716.

6°. op 't overlijden van JOHAN DE BRUINE, predikant te 's-Gravenhage, gegoten en gegraveerd van 1722.

7°. op 't 25-jarig huwelijk van GERARD VAN DER WALLEN en JOHANNA CATARINA DE BRICQUENY, gegraveerd, van 1722, Rotterdam.

8°. op 't overlijden van ADRIANA BOOGERT, van 1724, vermoedelijk te Dordrecht vervaardigd.

9°. op 't overlijden van JACOBUS DE KEMPENAER, predikant te 's-Gravenhage,, van 1726.

10°. penning van de Borger Compagnie te Batavia van 1727.

11°. op 't 25-jarig huwelijk van JOANNES BONTEKOONING en CORNELIA UBBENIUS, van 1732, echter vervaardigd in 1733, het meesterteeken ontbreekt.

Verz.

A. O. VAN KERK-
WIJK.

N°. 2419.
Kon. Kabinet

N°. 2420.
Kon. Kabinet.

N°. 2428.
Kon. Kabinet.

N°. 2441.
Kon. Kabinet.

Kon. Kabinet.
DIRKS *Repertorium*
III, n°. 355.

N°. 2477.
Kon. Kabinet.

12°. op 't overlijden van
MARIA MOSSEL, van 1733.

In 1733 werd bij keur be-
paald, dat ook kleine keur
zilverwerk met een jaarletter
moest geteekend worden, en
was Z de letter van dat jaar.

13°. op 't 50-jarig huwelijk
van WESSEL VAN KLEEF en
MARIEKE BORNOU, gegoten
en gegraveerd.

Is de jaarletter E juist afge-
beeld, dan zou dit stuk reeds
in 1739 vervaardigd zijn.

Er zijn er echter ook van
1740 met F gemerkt.

14°. op 't 25-jarig huwelijk
van ANTOINE LAUJOL en MADE-
LAINE LAVERNHE, van 1743.

Als voren, doch in 1746 ver-
vaardigd.

Deze stukken zijn vervaar-
digd door CORNELIS COUTRIER,
die in 1727 als beëdigd meester
in het gild werd ingeschreven.
Hij was kleinwerker en ver-
vaardigde, onder meer, mesjes
en vorkjes met stampheftjes.
Zijn teeken, op de genoemde
penningen niet volkomen afge-
slagen, komt voor op de
koperen gildeplaat in het gem.
archief.

15°. een gildepennig van
's-Hertogenbosch van 1789,
waarop deze 3 merken.

N°. 2503.
Kon. Kabinet.

N°. 2590.
Kon. Kabinet.

Cat. TEYLER,
blz. 105.

N°. 2644.
Kon. Kabinet.

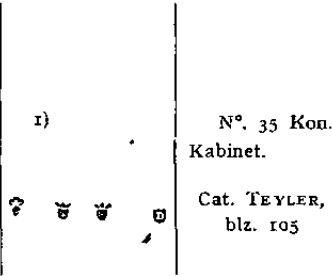
In het Museum
te Groningen.

Met vier teekens gemerkte stukken waren :

1°. op het voltooiën van het jaagpad van Utrecht naar Leiden, van 1664.

2°. de penning ter eere van den dichter ARNOLD HOOG-VLIET, van 1739.

Tweemaal het wapen was de in Utrecht gebruikelijke manier om groote keur aan te wijzen. 2)

Hoewel overtuigd, dat de direkte resultaten van dit artikel gering zijn, heb ik gemeend aan de mij gedane uitnoodiging tot het schrijven er van gehoor te moeten geven en hoop ik, dat 't gevolg er van is, dat men meer aandacht zal gaan schenken aan deze schijnbaar onbeduidende stempeltjes.

Aan den heer A. O. VAN KERKWIJK, die in het Kon. Kabinet en in TEYLER'S verzameling de afgeteekende merken voor mij afdruckte, betuig ik hiermede mijn hartelijken dank voor zijne welwillende hulp.

E. VOET JR.

Haarlem, Aug. 1910.

1) De teekens zijn zeer onduidelijk, doch te herkennen zijn het Leidsche wapen, de leeuw voor groote keur en de gotische B als jaarletter.

2) De Heer Mr. S. MULLER Fz. was zoo vriendelijk voor mij na te zien, of dit meesterteeken op de bewaard gebleven koperen platen van het Utrechtsche goud- en zilversmedengilde voorkomt.

Door de zeer afdoende (?) methode echter, om van overleden meesters het merk weg te kloppen, leverde het onderzoek geen resultaat op.